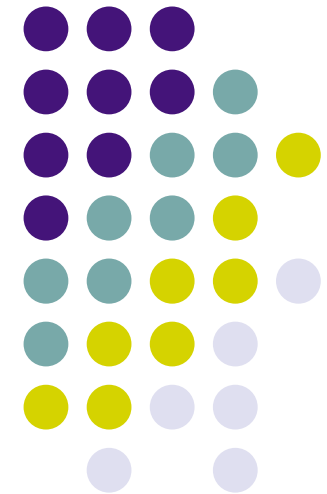

Ennakoiva ja joustava turvallisuuden johtaminen

Teuvo Uusitalo, VTT
RATUKE–seminaari 12.11.2009

Esityksen sisältö

- Ennakoiva turvallisuuden johtaminen – tutkimushanke
- Mitä ennakoiva ja joustava turvallisuuden johtaminen on?
- Miten ilmenee yrityksissä?

Tausta

- Ennakoiva turvallisuuden johtaminen tutkimushanke 1.11.2008 – 30.11.2009
- Rahoittajat: Työsuojelurahasto, Tapaturmavakuutuslaitosten liitto ja Sosiaali- ja terveysministeriö
- Toteuttajat: VTT, Työterveyslaitos ja Tampereen teknillinen yliopisto

Tutkijaryhmä

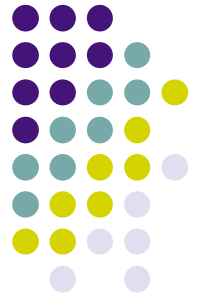
- Teuvo Uusitalo, Jouko Heikkilä, Eeva Rantanen, VTT
- Mika Liuhamo, Jorma Lappalainen, TTL
- Pertti Palukka, Päivi Hämäläinen, TTY

- Johtoryhmä: Kenneth Johansson TSR, Mika Tynkkynen TVL, Helena Kalliolinna STM, Helena Kortelainen VTT, Markku Aaltonen TTL , Jouni Kivistö-Rahnasto TTY. Pekka Koskipää Fenniasta johtoryhmän puheenjohtaja.

Hankkeen tavoitteet

- Hankkeen tavoitteena on parantaa turvallisuuden hallintaa yrityksissä tuomalla uutta lähestymistapaa turvallisuuden johtamiseen. Hankkeessa selvitetään, miten ennakoivan ja joustavan turvallisuuden johtamisen avulla voidaan parantaa turvallisuuden hallintaa. Hankkeen tutkimuskysymyksiä ovat:
  - Mitä ennakoiva ja joustava turvallisuuden johtaminen on?
    - Mitkä ovat sen tyypilliset piirteet ja käytännön ilmenemismuodot?
    - Miten se poikkeaa perinteisestä ja miten se täydentää sitä?
    - Millaisia käytännön työvälineitä ja toimintamalleja se edellyttää?
  - Mitä ennakoivuuden ja joustavuuden käytännön ilmenemismuotoja esiintyy nykyisissä toimintatavoissa ja mitä puuttuu?

Resilienssi?

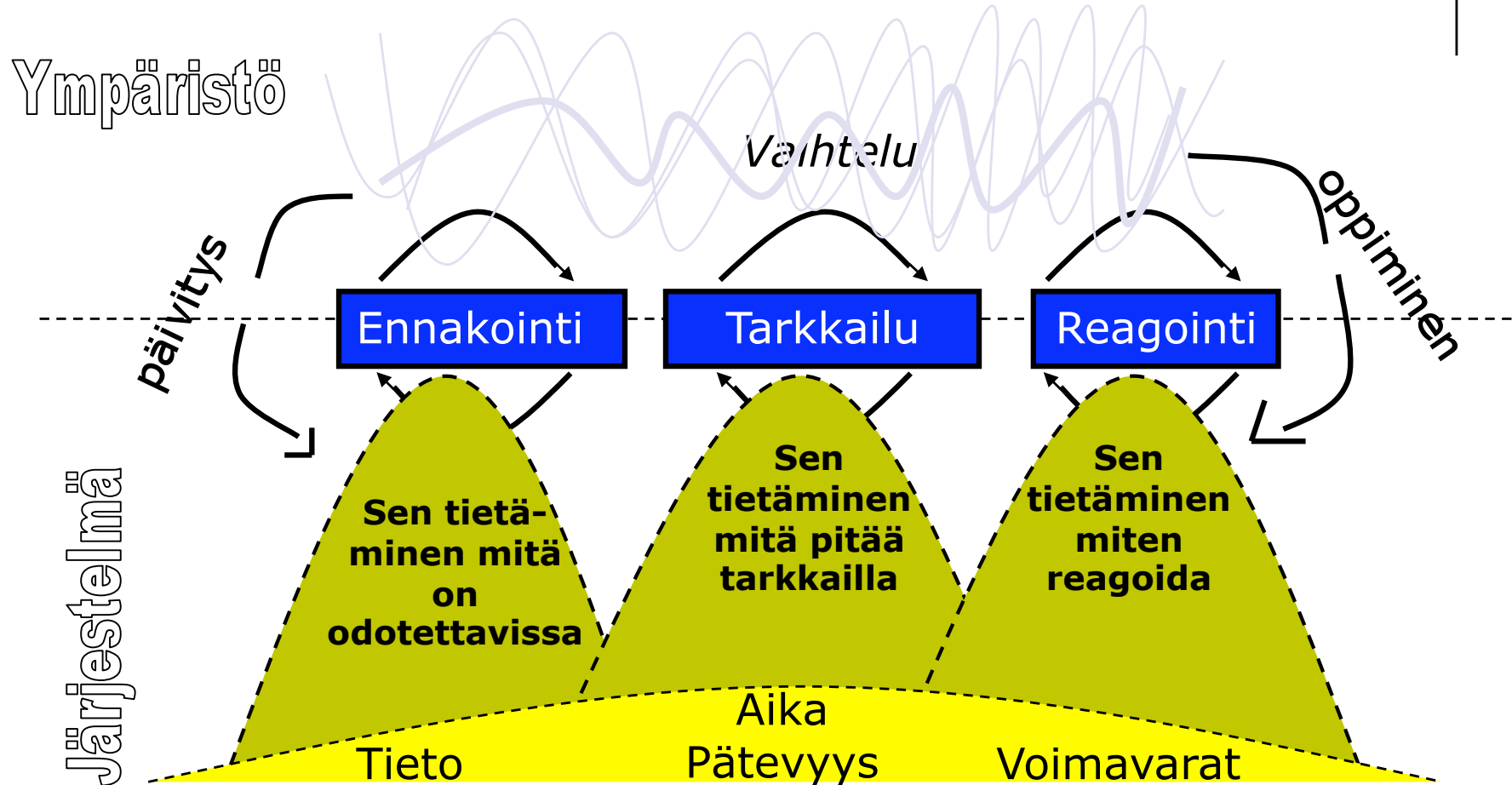
<i>Resilience suomeksi?</i>	iskusitkeys, joustavuus, kimmoisuus, vetojännitys, kimmoisuusenergia, muodonmuutosenergia, palautumiskyky, puristuskimmoisuus, taivutus-kimmoisuus (NetMOT 16.3.09)
<i>Mikä kuvaisi mahdollisesti?</i>	elpyminen, palautuminen, toipuminen, tervehtyminen, lääkitys, sietokyky, selviytymiskyky
<i>Mitä sisällöllisesti turvallisuuden näkökulmasta?</i>	Käsittelee järjestelmän säätöä/ohjausta, siten että dynamiikkaa hallitaan. Seurauksena on järjestelmän toiminta, joka ottaa huomioon teknisen ja inhimillisen vaihtelun. Yhtenä tuloksena on turvallisuus.

Turvallisuus

- Turvallisuus on sitä, mitä järjestelmä tekee - ei niinkään sitä millainen se on tai mitä sillä on. Turvallisuus ei ole järjestelmän ominaisuus siinä mielessä, että kerran luotu turvallisuus olisi pysyvää. Turvallisuutta luonnehtii järjestelmän kulloinenkin suoritustaso.
- Ennakoiva ja joustava turvallisuuden johtaminen edellyttää organisaation **kaikilta tasoilta jatkuvaa**:
  - ennakointia - tietoa siitä, mitä odottaa: mahdollisia uhkia, häiriöitä ja epävarmuutta aiheuttavia tekijöitä
  - tarkkaavaisuutta – riskien jatkuvaa ja kehittyvää tarkkailua
  - varautumista – kykyä tehokkaasti ja joustavasti vastata tavanomaisiin ja yllättäviin uhkiin.

Resilientin eli muutoksia/vaihtelua hallitsevan järjestelmän ominaisuudet (Hollnagel & Woods 2006)

Järjestelmä = yksilö, ryhmä, organisaatio

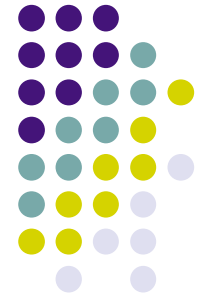

Resilientin järjestelmän piirteet (Hollnagel 2008)

- **Kyky ennakoida häiriöitä, paineita ja niiden seurauksia.**
- **Kyky joustavasti monitoroida sekä omaa toimintaa että ympäristöä.**
- **Kyky reagoida erilaisiin häiriöihin ja uhkiin, niin säännöllisiin kuin epäsäännöllisiin.**
- **Kyky oppia kokemuksesta.**

Turvallisuusjohtamisen keskeisiä haasteita

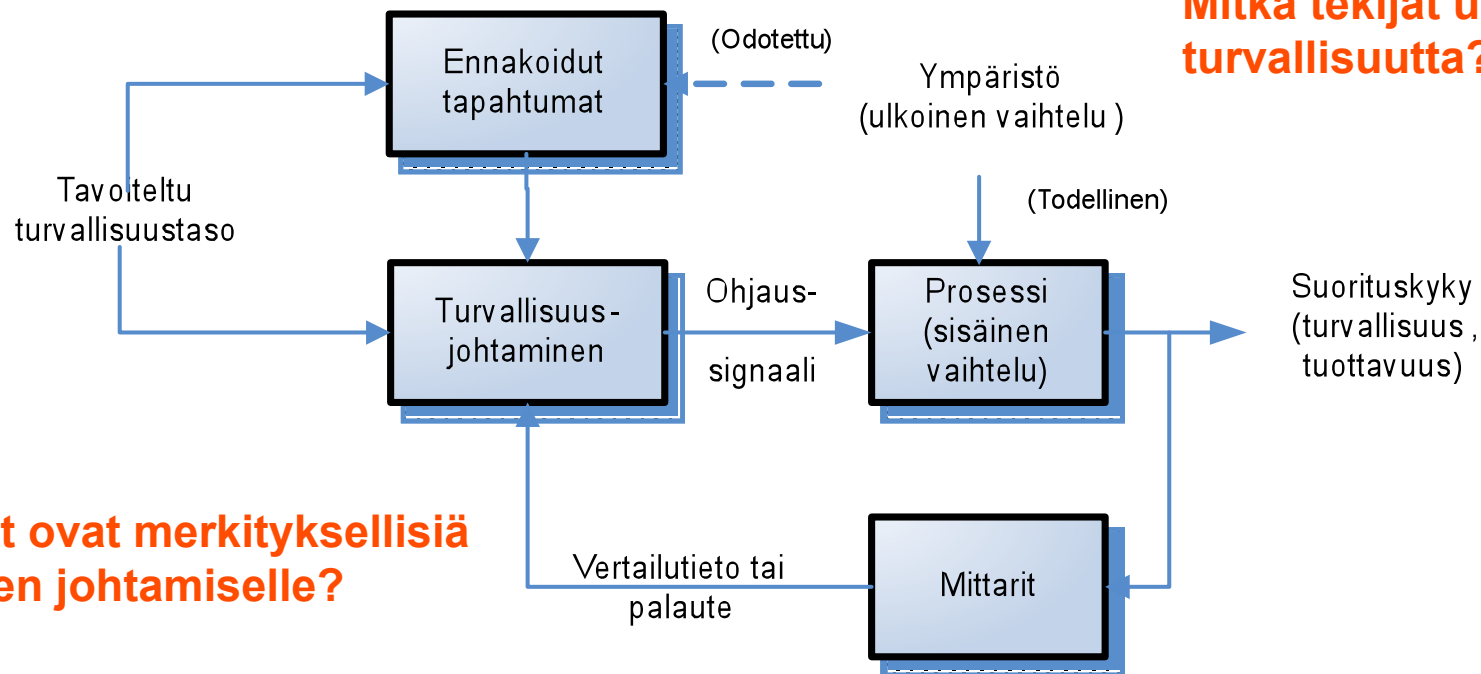
Miten muutokset toteutetaan?

Miten tavoitteet asetetaan?

Miten turvallisuus saadaan aikaan?

Mitkä tekijät uhkaavat turvallisuutta?

Mitkä mittarit ovat merkityksellisiä turvallisuuden johtamiselle?

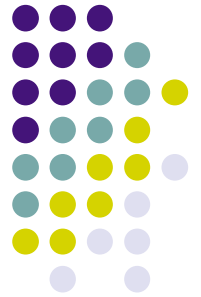

Hollnagel 2008

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Perinteinen näkökulma

Toiminnassa onnistutaan, koska:

- Järjestelmät ovat hyvin suunniteltuja ja huolella ylläpidettyjä
- Suunnittelussa voidaan ennakoida kaikki tapahtumat
- Menettelytavat ovat oikeita
- Ihmiset käyttäytyvät odotetulla tavalla ja kuten on opetettu

- Ihmiset ovat vaaratekijä ja suorituksen vaihtelu on uhka. Suunnittelun tarkoitus on ehkäistä haitalliset tapahtumat rajoittamalla suorituksen vaihtelua.

Yleiset oletukset:

- Tapaturmat johtuvat häiriöistä tai toimintavirheistä
- Riskit voidaan esittää lineaarisina häiriöiden tai toimintavirheiden tapahtumaketjuina

Hollnagel 2008

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Uudistettu näkökulma

Toiminnassa onnistutaan, koska ihmiset:

- Oppivat selviämään suunnitteluvirheistä ja puutteista
- Sovittavat toimintaansa vaatimusten mukaan
- Tulkitsevat ja soveltavat menettelytapoja olosuhteiden mukaan
- Tunnistavat tilanteet, joissa asiat alkavat mennä pieleen

- Lisääntynyt monimutkaisuus on tehnyt järjestelmistä hankalia ja kaikkia tilanteita ei voida ennakkoon kuvata
- Ihmiset ovat voimavara, joita ilman järjestelmien oikea toiminta ei olisi mahdollista

Uudistetut oletukset:

- Tapaturmat johtuvat toimintojen odottamattomista yhdistelmistä ennemmin kuin toimintavirheistä
- Riskit voidaan esittää suorituksen vaihtelun yhdistelminä

Hollnagel 2008

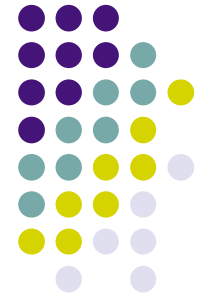

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Resilienssi näkökulma

- Eroaa enemmän turvallisuutta tuottavalta näkökulmaltaan kuin menetelmiltään ja käytännön lähestymistavoiltaan
- Sekä epäonnistumiset että onnistumiset ovat normaalin suorituksen vaihtelun tuotosta/tulosta, joten turvallisuutta ei voida saavuttaa vain rajoittamalla tai eliminoimalla vaihtelua.
- Koska suorituskyvyn vaihtelu on normaalia ja tarpeellista, turvallisuus voidaan saavuttaa vaihtelu huomioon ottamalla hallitsemalla ennemmin kuin vaihtelua rajoittamalla.
- Resilientin järjestelmän määrittelee sen kyky tehokkaaseen toiminnan sopeuttamiseen ennen muutoksia tai häiriöitä tai niiden jälkeen. Järjestelmä pystyy jatkamaan toimintaansa keskeytyksen tai onnettomuuden jälkeen ja jatkuvan kuormituksen alaisena.

Resilientti organisaatio

Reaktiiviset organisaatiot

- Onnettomuuksiin johtavat tapahtumaketjut
- Etsii yksittäisiä tekijöitä
- Vaihtelu on uhka
- Ratkaisut perustuvat vaihtelun rajoittamiseen (säännöt, rutiinit, standardit)

Resilientit organisaatiot

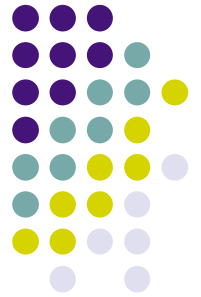
- Onnettomuudet ovat seurausta monimutkaisista kytkennöistä
- Turvallisuus syntyy normaalin toiminnan tuloksena
- Vaihtelu on normaalia, se on sekä riski että resurssi
- Ratkaisut perustuvat vaihtelun huomioon ottamiseen (seuranta ja vaimentaminen)

Hollnagel 2007

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Negatiivisesta positiiviseen turvallisuuskäsitteeseen

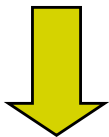

Negatiiviset tulokset ovat seurausta virheistä ja toimintahäiriöistä

Kaikki tulokset (positiiviset ja negatiiviset) ovat seurausta suorituksen vaihtelusta

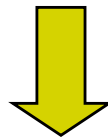
Turvallisuus= Haitallisten tapahtumien väheneminen

Poista virheitä ja toimintahäiriöitä niin paljon kuin mahdollista

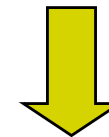
Turvallisuus= kyky vastata kun jokin menee pieleen

Paranna kykyä vastata haitallisiin tapahtumiin

Turvallisuus= kyky onnistua vaihtelevissa olosuhteissa

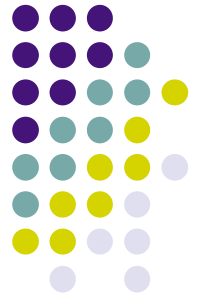
Paranna kykyä ennakoida, tarkkailla, reagoida ja oppia

Hollnagel 2008

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Haastattelut

Kysymysten taustalla

- Johansson & Lindgren. 2008. A quick and dirty evaluation of resilience enhancing properties in safety critical systems
- Komatsubara. 2008. Encouraging people to do resilience

Kohteet

- NCC
- Saint-Cobain (Isover)
- Boliden Harjavalta
- Skanska

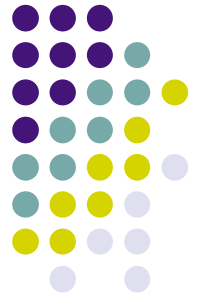

Haastatteluosiot

Havaitseminen	1.	Kyky ennakoida prosessin ja ympäristön muutoksia
	2.	Mahdollisuudet havaita normaalin ja ei-toivotun tilan ero
	3.	Tiedon leviäminen organisaatiossa tunnistetuista ongelmista
	4.	Ei-toivottujen tapahtumien tunnistamiseen käytettävissä oleva (työ)aika
Sopeutuminen	5.	Erilaisten mahdollisten toimintatilojen määrä
	6.	Mahdollisuus hallita ulkoisia tekijöitä/toimijoita
	7.	Muiden tekijöiden hallinta
	8.	Halukkuus väliaikaisesti hellittää tehokkuustavoitteesta turvallisuuden hyväksi tilanteen niin vaatiessa
	9.	Halukkuus väliaikaisesti poiketa säännöksistä tilanteen niin vaatiessa
	10.	Resurssien valmius ja saatavuus
	11.	Organisaation ja toiminnan ymmärtäminen
	12.	Kyky oppia kokemuksista
	13.	Toiminnalliset varmistukset (redundanssi)
	14.	Järjestelmän ja organisaation yksilöllisyys
Yksilötason resilienssi	15.	Työntekijöiden tekniset taidot
	16.	Työntekijöiden ei-tekniset taidot
	17.	Positiivinen asenne tilanteiden ratkaisemiseksi (ei sivustakatsoja-asenne)
	18.	Mitkä edellä käsitellyistä resilienssin piirteistä mielestänne ovat turvallisuuden kannalta merkityksellisimpiä? Miksi?

Yritysten resilienssi haastattelujen perusteella?

Kykyä

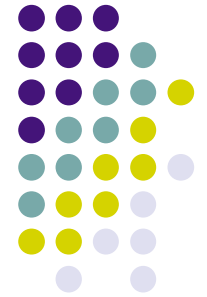
- ennakoida häiriöitä, paineita ja niiden seurauksia?
Ennakointia oli selvästi löydettävissä (perinteistä riskin arviointia)
- joustavaan monitorointiin?
Kuvauksia ja valmiuksia löytyi
- reagoida erilaisiin säännöllisiin ja epäsäännöllisiin poikkeamiin?
Kuvauksia löytyi, mutta käytännön esimerkit jäivät vähäisiksi
- oppia kokemuksesta?
Oppimista kuvaavia asioita/ilmiöitä oli runsaasti

Entä kokonaisuutena yritysten resilienssi? Elementtejä löytyy

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO

3. Miten resilienssiä tulisi kehittää? Alustavia johtopäätöksiä

- Jatkuvuuden saaminen organisaatioiden toimintaan
  - ennakointi, havainnointi, reagointi
  - vaste nopeasti kehittyviin häiriöihin
- Resilienssin tarpeen määrittäminen
  - yksinkertainen vs. monimutkainen organisaatio
- Eri aikavälin tarkastelutasot
  - lyhyt ja pitkä aikaväli
- Käytännön sovelluksien muodostaminen
- Vuorovaikutuksen ja tietoisuuden korostuminen

Kirjallisuutta

- Keskeiset lähteet:
  - *Resilience Engineering: Concepts and Precepts*. 2006 Hollnagel, E., Woods, D.D., Leveson, N. (eds.) Ashgate
  - *Resilience Engineering Perspectives: Remaining sensitive to the possibility of failure*. 2008. Hollnagel, E., Nemeth, C.P., Dekker, S. (eds.) Ashgate Studies in Resilience Engineering. Ashgate.
  - *Proceedings of the third Resilience Engineering Symposium*. 2008. Antibes - Juan-Les-Pins, France: Ecole des mines de Paris.

TEUVO UUSITALO

Erikoistutkija, Tiiminvetäjä
Yritystoiminnan riskien hallinta

Tel. +358 20 722 3266
Mobile +358 40 835 6645
Fax +358 20 722 3499
Email teuvo.uusitalo@vtt.fi

VTT

Tekniikankatu 1, Tampere
PL 1300
FI-33101 Tampere

www.vtt.fi

TAMPEREEN TEKNILLINEN YLIOPISTO